

İnsanlar anlamak ister mi? Hemen “tabi” demeye davranmayın; insanlar bazı durumları anlamak değil, o konuda birşeylere inanmak ister. Kimi zaman bir olayı unutmayı da isteyebilir. Size başımdan geçen ve en azından benim için çarpıcı olan bir olayı anlatayım. Yunanistan’ın bir köyünde bir dokümanter çekimindeydik. Araştırdıklarımız arasında, Yunanistan’da “gizli okul” diye bilinen bir mitos (efsane) konusunda insanların ne düşündükleriydi. Bu yaygın mitosa göre Osmanlı dönemi sırasında Yunanlıların kendi dillerini öğrenmeleri yasaklanmıştı ve bundan dolayı da çocuklar gece karanlığında gizliden kilise ve manastırlarda oluşturulan gizli okullara giderlermiş. Orada papaz ve keşişler çocuklara mum ışığında ders verirmiş. Bu konuda herkesçe bilinen, 1820’lerden kalma anonim bir de çocuk şiir var: küçük ay, yolumu aydınlat okula gideyim... biçiminde. Ancak bu şiirin dışında bu gizli okulu kanıtlayacak veri de yoktur. Çağdaş Yunan tarihçileri bu görüşün mitos olduğu, bu konuda hiç bir tarihi kanıtın bulunmadığını yazdılar, Osmanlının böyle bir yasaklama derdi ve niyeti olmadığını, bu mitosun nasıl ve kimlerce yaygınlaştırıldığını da anlattılar. Ünlü bir Yunan ressamı, Gizis, 1886’da bu konuda bir resim çizmiş, romantik şair İ. Polemis de bu tablodan ilham alarak “Gizli Okul” başlıklı bir şiir yazmıştı. Zamanla bu mitos hemen herkesin inandığı bir tarihi gerçekliğe dönüşmüş. Şu anda söz konusu köyde devletin yerleştirdiği bir tabela bu gizli okulun nerede olduğunu göstermektedir: eski bir manastırdaymış.

Köy müzesindeki diplomalı yetkiliye, belediye başkanına, okul öğretmenine, öğrencilere, sıradan vatandaşlara, manastırdaki keşişlere sorduğumuzda hemen hepsi gizli okulu gerçekmiş gibi anlattılar. Çok azı bu hikâyenin mitos olduğunu söyledi. Bu noktaya kadar şaşırtıcı bir şey görmedim. Durumun böyle olduğunu zaten biliyordum. İnsanlar bir şeylere inanır; ne öğretilirse ona. Sürpriz, bir müzede bir ziyaretçiyle aramda geçen konuşma idi. Kimileri gerçektir diyor, kimileri ise mitos, siz ne düşünüyorsunuz, diye sorduğumda ve sorumda ısrar ettiğimde kaçamak cevaplar vermeye başladı: Ben bu olayı öyle dinleyerek büyüdüm, inanmanın ne zararı olabilir, ne inanıyorum ne de inanmıyorum, gibi yanıtlar veriyordu. İsrar ettim. Yine kaçamak cevaplar. Sonunda “bu konuda gerçeği öğrenmek istiyor musunuz, doğruyu bilmek için siz şahsen çaba gösterir misiniz?” diye sordum. Cevabı beni şaşırttı: “Göstermem, hayır göstermem! Araştırır ve gizli okulun gerçek olmadığı ortaya çıkarsa, o zaman eski Yunan’ın da yalan olduğu ortaya çıkmaz mı?!”

Bu cevaptan siz ne anladınız? Tarihçilerin kanıtlarına karşın neden insanlar bir mitosa sarılır? Bu esrarı çözdüğümü iddia etmiyorum; ama durumun böyle olduğunu biliyorum: insanlar bazen elle tutulur gerçeği bilmek istemez. Yalan onlarca rahatlayıcıdır, huzur ve güven vericidir. Gerçek ise onları allak bullar eder. Asıl bilmek istediğim ve bilemediğim, böyle durumlarda ısrarla gerçeği göstermenin, insanlar için yararlı olup olmadığıdır. Gerçek zararlı olabilir mi, insanların ruhi dengesini bozabilir mi sorusu hep aklımda. Kendi hesabıma “gerçeği arar mısın?” sorusuna tereddütsüz “evet” derdim. Ama gerçekleri gerçekten arar mıyım, yoksa bilinç dışı yollarla kendimi kandırarak yine inandığıma sığınıp onu “gerçeklik” diye kendime yutturur muyum, bunu da bilemem!

Biz insanlar bazı sıradan konuları böylesine karmaşık bir biçimde bilir, anlar, inanırken, Kıbrıs konusunu nasıl ele alacağız, Kıbrıs'ı nasıl anlayacağız? Bu konu millidir. Yani milli kimliklerle doğrudan ilişkilidir. Farklı kimliklerin farklı algılamaları gündemdedir. Neyi tartıştığımızı anlamak istediğimize pek inanamıyorum. Konu “soydaşları korumak” söylemini çoktan aşmıştır. Bir fethin kıvancını kim tehlikeye atma isteğindedir? Kim kendi girişimi ile sembolik bir yenilgi anlamı taşıyacak bir kararın altına imzasını atabilir? Bu güçte insan ve hele siyasiyi bulmak mucize olurdu. Bu yalnız Türkiye için geçerli değildir; Yunan tarafı da, Kıbrıs Rum tarafı da bu durumdadır. Kendimizin kurduğu, yıllarca beslediği mitosların kısılcındayız. Mitosları bir kenara atmak kendimizi de dışlamak gibi olabilir.

A. Davutoğlu'nun *Stratejik Derinlik* kitabından aktarıyorum: “Kıbrıs'ı ihmal eden bir ülkenin küresel ve bölgesel politikada etkin olabilmesi mümkün değildir... Bu eksen oradaki insan unsurundan bağımsız olarak bizatihi hayati önemi haizdir. Orada tek bir Müslüman Türk olmamış olsa bile Türkiye'nin bir Kıbrıs meselesi olmak zorundadır. Hiçbir ülke kendi hayat alanının kalbinde yer alan böyle bir adaya kayıtsız kalmaz.” Bu cümlelerin dekonstrüksiyonunu yapmak, ima ettiklerinin ortaya çıkarmak istiyor muyuz? Örneğin Kıbrıslıların özneniz, amacımız olmadığı gerçeğini, mazerete dönüştüklerini kabul etmeye hazır mıyız? Böyle bir kabul çözüm müdür yoksa daha büyük bir buhranın ilk adımı mı? İşte Kıbrıs sorunu böylesine karmaşık, içinden zor çıkılacak bir noktaya varmıştır.

Bu yüzden de Kıbrıs olayını anlamak demek farklı kimliklerin çatışmasını anlamak demektir. Kastım Türk, Yunan, Kıbrıslı Türk, Rum kimlikleri değildir. Demek istediğim adaya bakış açısı, insan anlayışı, devlet otoritesi ile vatandaş arasındaki ilişkilerin farklı yorumudur. Yani kendi korku, utanç, güven parametrelerimizi anlamadan Kıbrıs olayını da anlamaz, yorumlayamayız. Bunu başka türlü de söylemek olanaklı: Kıbrıs sorunu kimlik sorunu, kimliğimizin sorunudur. Bir an için, insanların üzerinde yaşadıkları toprakların tasarruf haklarını değil, üzerinde tek bir (Müslüman Türk) insanın bile yaşamadığı toprakların tasarruf hakkımızı gözettiğimizi düşünün; öyle yapınca Kıbrıs konusundaki çekişmeler daha anlamlı olmuyor mu? Ama inanmış olduğumuz mitosların ötesinde başka bir gerçekliği kabul etmek ne denli olanaklıdır? “Araştırır ve bildiklerimiz gerçek olmadığı ortaya çıkarsa, o zaman eskiden öğrendiklerimizin de yalan olduğu ortaya çıkmaz mı” korkusu nasıl aşılar?

